

ci time
Odborný analytický měsíčník

LISTOPAD 2016
ČÍSLO 8, ROČNÍK VI.
WWW.CICAR.CZ
ZDARMA

**Liberalové
pro EU!**

obsah

4 | EU jako hayekovská federace

ROZHOVOR | TÉMA O konzervativních argumentech pro Evropskou unii, nutných reformách jako obraně před nacionalismem, pragmatickém zachování měnové unie, ale také o významu bitcoinu s dr. Daliborem Roháčem, výzkumným pracovníkem washingtonského American Enterprise Institute.

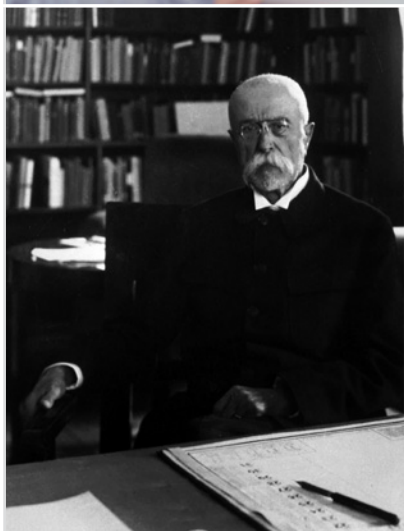
Rozhovor s Daliborem Roháčem

8 | Koncept rovných příležitostí z české a evropské perspektivy

ANALÝZA | TÉMA Tématem tohoto příspěvku je koncept rovných příležitostí z české a evropské perspektivy. Vzhledem k tomu, jak je právní úprava rovnosti a různých zákazů diskriminace na mezinárodní, evropské i národní úrovni pestrá, komplexní a někdy i nepřehledná, chceme se zde zaměřit pouze na několik koncepčních úvah. Naším cílem je uchopit koncepci rovných příležitostí v právní perspektivě.

Autor Harald Christian Scheu

14 | Vítězství rozumu nad city aneb Čist Masaryka

RECENZE Bez větší pozornosti vyšla koncem léta publikace historika a prvního československého velvyslance v Izraeli Miloše Pojara T. G. Masaryk a židovství. Celoživotní Pojarův zájem vetknutý do názvu knihy dokončil a vydal jeho syn Tomáš (stávající prorektor vysoké školy CEVRO Institut), který sloužil ve stejné pozici v Izraeli o několik let později.

Autor Jiří Š. Cieslar

CI Time

Odborný analytický měsíčník

Číslo 8

Ročník VI.

Listopad 2016

VydáváCI Consult & Research, s.r.o.,
ve spolupráci s vysokou školou

CEVRO Institut

IČ: 24772461

Jungmannova 29/19,

110 00 Praha 1, Nové Město

Kontakty

Telefon: 224 054 087

www.cicar.cz, citime@cicar.cz

Redakce

Šéfredaktor

Josef Šíma

Odborní konzultanti redakce

Ivan Langer, Ladislav Mrklas

Tajemnice redakce

Petra Viktorová

Art director

Ivo Kubát (Multimedia Atelier)

Stálí spolupracovníci

Milan Cabrnach, Jiří Frgal,

Jakub Kříž, Aleš Kučera,

Daniel Kunštát, Pavol Minárik,
Jaroslav Salivar, Harald Scheu,

Jiří Šedivý, Petr Valenta,

Alexandr Vondra

Fotografie

1, 8, 10, 12 fotolia.com,

14 ČTK

Jazyková korektura

4JAN Public Relations, s.r.o.

Registrace MK ČR E 19998,

ISSN 1804-8099

Vážení čtenáři,

v aktuálním čísle CI Time naleznete rozhovor s dr. Daliborem Roháčem z American Enterprise Institute, ve kterém představuje hlavní argumenty své nové knihy věnované Evropské unii, v níž – pro mnohé překvapivě – ukazuje, že liberálové a konzervativci mají dobré důvody nepřipojovat se k těm, kdo obhajují rozklad Evropské unie, a připomíná, že velcí liberálně-konzervativní myslitelé, jako byli F. A. Hayek či Ludwig von Mises, tyto argumenty před lety precizně formulovali.

V následujícím textu najdete pojednání o aktuálních otázkách konceptu rovných příležitostí z pera vedoucího katedry veřejné správy a veřejného práva vysoké školy CEVRO Institut doc. Haralda Christiana Scheu.

Na závěr si můžete přečíst recenzi knihy historika a prvního československého velvyslance v Izraeli Miloše Pojara *T. G. Masaryk a židovství*, kterou sepsal Jiří Š. Cieslar z katedry politologie a mezinárodních vztahů CEVRO Institutu.

Příjemné čtení!

Josef Šíma,
*rektor vysoké školy CEVRO Institut
a šéfredaktor*

Ivan Langer,
*zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce*

Ladislav Mrklas,
*zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce*

EU jako hayekovská federace

O konzervativních argumentech pro Evropskou unii, nutných reformách jako obraně před nacionalismem, pragmatickém zachování měnové unie, ale také o významu bitcoinu s dr. Daliborem Roháčem, výzkumným pracovníkem washingtonského American Enterprise Institute.

Rozhovor vedl **ROK NOVAK**

Pane doktore, ve Vaší knize *Towards an Imperfect Union: A Conservative Case for the EU* se snažíte přesvědčit konzervativce, libertariány a zastánce volného trhu, kteří čím dál více kritizují EU jakožto nemilý pokus o centrální plánování podobající se byrokratické „Cestě do otroctví“, aby zvážili svůj postoj. Přestože jste býval sám velkým euroskeptikem, nyní argumentujete pro EU za pomoci textů o federalismu, které sepsal F. A. Hayek. Co vás přimělo změnit názor? Jaké jsou přínosy mezinárodní federace pro svobodnou společnost?

Stále si myslím, že je hodně věcí, které mohou libertariáni i konzervativci na projektu EU kritizovat a zároveň by to určitě

dělat měli. Domnívám se, že se spíše změnilo to, jak moc dávám důraz na určité problémy než na můj názor samotný. Uvědomil jsem si, že současná Evropa, i přes její nedokonalost, přinesla období, které zaručuje svobodné podnikání a omezený vliv státu, který nikdy nebyl více ekonomicky otevřený a mírumilovný než teď – to není náhoda. Ti, kteří psali o problémech Evropy ve 30. a 40. letech, jmenovitě Hayek, Röpke nebo Mises, chápali, že je třeba vybudovat mezinárodní platformu pro spolupráci, jinak by Evropa byla odsouzena k tomu, aby si znovu prožila nepříjemné zkušenosti z první poloviny 20. století. Inu, po válce taková platforma vznikla, není skvělá, ale existuje. Nyní je na ni ale vyvíjen bezprecedentní tlak; ten by nás mohl lehce vrátit do situace, před kterou nás Hayek varoval.

VŽDY, KDYŽ KRITIZUJEME PŘEHNANOU REGULACI

(z dobrých důvodů) v rámci EU, musíme vycházet z faktu, že další alternativou je 28 států s nekompatibilními právními systémy – stav, který by rozhodně například podnikání nepomohl.

Single market
provision
an

Kladete důraz na to, abychom brali v úvahu „relevantní srovnání“ při diskuzích o evropské integraci – mohl byste prosím rozvést tuto myšlenku?

Ekonom z chicagské university Harold Demsetz přišel s pojmem „Nirvana fallacy“, což je srovnání existujícího, jistě nedokonalého s nereálným ideálem. Určitě bychom měli srovnávat s reálnými, existujícími alternativami, nikoli s ideály. Libertariánská utopie není na evropském menu stejně jako svobodný, sjednocený trh založený na jednoduchých a nepodmíněných principech vzájemného uznávání norem. Vždy, když kritizujeme přehnanou regulaci (z dobrých důvodů) v rámci EU, musíme vycházet z faktu, že další alternativou je 28 států s nekompatibilními právními systémy – stav, který by rozhodně například podnikání nepomohl. Obecněji bychom měli být obezřetnější k tomu, jak by taková Evropa – nesvázaná institucemi, jako je EU – vypadala. Znovu je nutné říci, že by tento kontinent zřejmě nebyl tak přívětiví ke svobodnému trhu, otevřené ekonomice nebo omezenému vlivu státu. Kdo ví, Evropa by nemusela být ani mírumilovná. Jak to vím? Evropu plnou národních států už za sebou máme a nedopadlo to zrovna dobře.

EU ROZŠIŘUJE SVÉ AKTIVITY DO OBLASTÍ, KDE JÍ NENÍ VŮBEC POTŘEBA

(například zemědělství), a zároveň není dostatečně vyzbrojena v oblastech, jakými je třeba poskytování evropských veřejných statků.

EU v současné podobě není řádnou federací, že? Takže vy tedy neargumentujete pro EU jak ji známe, ale spíše pro novou a reformovanou EU? Reformovanou v jakých ohledech? Pro jaké změny se snažíte argumentovat?

Hlavním problémem EU je, že neodpovídá liberální vizi mezinárodní federace. EU rozšiřuje své aktivity do oblastí, kde jí není vůbec potřeba (například zemědělství), a zároveň není dostatečně vyzbrojena v oblastech, jakými je třeba poskytování evropských veřejných statků. Z toho pak plyne zbytečné zasahování na straně jedné a zároveň neschopnost jednat na straně druhé, což vede k dlouhodobě nespokojeným voličům,

kteří postupně ztrácí důvěru v tuto instituci. My potřebujeme EU, která je schopná dělat sice ne mnoho (důležitých) věcí, ale zato velmi dobře – to vše ve srozumitelném formátu konstitučních norem. Všechno ostatní nechat na státech – tak, jak by to měla dobrá federace dělat.

Zdá se, že spousta problémů a tlaku plyne z eura. Myslíte si, že jednotná měna je potřebným a žádoucím rysem federace? Přežije euro ve své současné podobě, nebo možná, mělo by přežít?

DALIBOR ROHÁČ

- Výzkumný pracovník American Enterprise Institute (AEI), kde se zaměřuje na ekonomické a politické trendy v Evropě;
- hostující vědecký pracovník v Max Beloff Centre for the Study of Liberty na University of Buckingham (UK);
- vědecký pracovník v Institute of Economic Affairs v Londýně;
- jeho analýzy a komentáře se běžně objevují ve významných médiích jako New York Times, Financial Times, Foreign Policy nebo Wall Street Journal;
- publikoval v časopisech Constitutional Political Economy, Economic affairs a také European Journal for the History of Economic Thought;
- studoval na George Mason University a University of Oxford, doktorský titul z politické ekonomie získal na King's College London;
- je členem katedry ekonomie vysoké školy CEVRO Institut a přednáší v rámci mezinárodního magisterského programu Philosophy, Politics, Economics.

Hayek bral jednotnou měnu jako samozřejmou charakteristiku jeho mezinárodní federace. Nicméně vznik eura byl jasným příkladem nadbytečného kroku. Základní předpoklady pro úspěšnou monetární unii totiž nikdy nebyly na místě. Byla tu taková slepá představa, že se objeví časem, to se ale zatím nestalo. Pokud by se dalo vrátit v čase a zrušit Euro, byl bych pro. Naneštěstí v reálném světě čelíme celkem ošemetné situaci – zbavit se měnové unie může být celkem oříšek. Problémem není až tak moc konkurenční devalvace, která paradoxně pomohla v 30. letech vyklouznout z Velké hospodářské krize, ale spíš dopad na finanční odvětví. Pravda je taková, že nám skutečně nejde odstraňovat velké, nesolventní instituce bez toho, abychom napáchali vedlejší škody v ekonomice. Už jen z tohoto důvodu bych nechtěl Eurozónu ničit. Zda se zničí sama, to už je jiná otázka.

Jaký je váš názor na alternativní měny jako bitcoin nebo na systém svobodného bankovníctví; mohly by zlepšit současný monetární systém?

Myslím si, že bitcoin je zajímavá platforma pro finanční inovace tím, že umožňuje vytváření mnoha sebe vymahatelných kontraktů, které by nemohly existovat bez blockchainu. Nicméně, kvůli jeho deflačním tendencím si nemyslím, že by mohl fungovat jakožto efektivní jednotka zúčtování. Existuje rozsáhlá literatura na téma svobodného bankovníctví a jeho srovnání se současným centrálním systémem. Nejsem sice expertem v této oblasti, ale obecně jsem fanouškem konkurenčního prostředí. Správné otázky jsou ty tranzitivního charakteru – zda politici budou schopni vyjmout monetární politiku z veřejné sféry nebo jak se nové měny vypořádají s problémem síťových externalit a tak dále.

Ekonomové obecně souhlasí, že liberalizace mezinárodního obchodu byla vždy jedním z hlavních faktorů vedoucích k modernímu ekonomickému růstu a je úzce spojována s nárůstem životní úrovně na celé planetě. I přesto v současné době můžeme na politickém kolbišti pozorovat velkou míru odporu vůči tomuto fenoménu. Populisté, antiglobalisté a protekcionisté získávají podporu v mnoha zemích EU. Měli jsme možnost pozorovat brexit nebo zvolení Donalda Trumpa. Co si myslíme, že za tímto stojí?

Je hodně politických vědců, kteří se snaží vysvětlit vzestup populismu za pomoci ekonomických, kulturních a sociologických faktorů. Já a moji spoluautoři Andreas Johansson Heinö a Sahana Kumar jsme publikovali článek, který analyzuje podporu evropského populismu na politické levici a pravici v období 1980–2016. Zjistili jsme, že korupce má velký dopad na podporu těchto stran, zejména na pravici. Pokud se budeme bavit obecněji, myslím si, že je to spíš otázka veřejného mínění. Někdy se stane, že názorové klima se posune více k pro-

tekcionismu ze strachu z neznámého a kvůli ztrátě důvěry v přirozený tržní systém. Myslím si, že zrovna takovým obdobím procházíme.

Na co, kromě analýzy evropské integrace, se dále soustředíte ve svém vědeckém životě? Nějaké větší výzkumné projekty, možná nějaká kniha?

Jak už jsem říkal, zajímám se o populismus – zejména o jeho autoritativní odnož. Na rétorice Trumpa nebo Le Penové a jim podobných je něco velmi emocionálního a to pak rezonuje mezi voliči. Myslím si, že liberálové by měli být schopni se do takového postoje vcítit a použít ho pro své účely – šířit svobodu, demokratický kapitalismus a otevřenost tak, aby jejich témata mezi voliči rezonovala. To je asi největší výzva, které naše hnutí v současné době čelí.

Máte nějakou radu pro studenty, kteří zvažují kariéru v think-tanku stejně jako vy?

Najděte si něco, do čeho jste opravdu zapálení, pokuste se co nejvíce prohloubit svoje znalosti. Napište toho hodně a hlavně včas ve fázi, kdy přemýšlíte. James Buchanan kdysi řekl, že přemýšlení bez psaní jsou jen vidiny. Čtěte pečlivě názory autorů, s nimiž nesouhlasíte. Celkově, buďte dobrým kolegou a člověkem.

Koncept rovných příležitostí

z české a evropské perspektivy

Tématem tohoto příspěvku je koncept rovných příležitostí z české a evropské perspektivy. Vzhledem k tomu, jak je právní úprava rovnosti a různých zákazů diskriminace na mezinárodní, evropské i národní úrovni pestrá, komplexní a někdy i nepřehledná, chceme se zde zaměřit pouze na několik koncepčních úvah. Naším cílem je uchopit koncepci rovných příležitostí v právní perspektivě.

HARALD CHRISTIAN SCHEU | Autor je vedoucí katedry veřejné správy a veřejného práva vysoké školy CEVRO Institut

Rovnost a diskriminace jsou pojmy, které jsou pevně zakotveny v právní teorii i v právní praxi. Právní věda tradičně rozlišuje mezi rovností formální a rovností materiální a také mezi diskriminací přímou a nepřímou. V právních dokumentech najdeme kromě pojmů rovnosti a zákazu diskriminace také výraz rovné zacházení. Jako názorný příklad může sloužit český antidiskriminační zákon (zákon č. 198/2009 Sb.), který se nenazývá zákon o rovnosti, ale zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací. Tato česká legislativa je do velké míry inspirována antidiskriminačními směrnicemi EU, a to např. i směrnicí 2006/54/ES o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání.

Pojem rovných příležitostí se ale objevuje nejen v názvech antidiskriminačních předpisů, ale i v textu samotného zákona. Tak např. ustanovení § 5

IDEA ROVNOSTI TOTIŽ VYŽADUJE,

aby s osobami ve srovnatelných situacích bylo zacházeno stejně. Konkrétní osoby tedy nemají být znevýhodňovány, pokud pro odlišné zacházení neexistují dobré, rozumné a objektivní důvody.

odst. 2 antidiskriminačního zákona stanoví, že za zajišťování rovného zacházení se považuje také zajišťování rovných příležitostí.

Kromě právního pohledu na rovnost a rovné příležitosti existuje samozřejmě i řada dalších odborných přístupů. Rovnost je příkladem mezioborového, resp. multioborového pojmu. Společenské vědy obohacují odbornou

diskuzi např. svým rozlišováním mezi rovností příležitostí a rovností výsledků. Poznatky příbuzných vědeckých disciplín se přirozeně promítají do formulace základních cílů a strategií antidiskriminačního práva, jak má být dokumentováno v dalších částech tohoto příspěvku.

ROVNOST A SROVNÁNÍ

Podstatou principu rovnosti je srovnání různých skutečností. Idea rovnosti totiž vyžaduje, aby s osobami ve srovnatelných situacích bylo zacházeno stejně. Konkrétní osoby tedy nemají být znevýhodňovány, pokud pro odlišné zacházení neexistují dobré, rozumné a objektivní důvody. Tento základní přístup práva k otázce rovnosti byl mnohokrát potvrzen v judikatuře evropských i národních soudů.

Hlavní problém rovnosti tedy spočívá v tom, jak určit, co je srovnatelné, resp. co je dobrým důvodem pro rozlišování. Prvním krokem je stanovení vhodných srovnávacích skupin, které na jedné straně sdílejí určité společné znaky a vlastnosti a na straně druhé se v něčem liší. Srovnatelnost je třeba zjistit pomocí referenčního bodu (*tertium comparationis*), který vyplývá z konkrétní skutkové podstaty.

Jako příklad může sloužit otázka, zda má být zacházeno rovně s manželstvím a registrovaným partnerstvím. Z pohledu práva není rozhodující, zda jsou instituty manželství a registrované partnerství obecně srovnatelné, ale zda jsou srovnatelné např. z pohledu přiznání konkrétní sociální dávky či úpravy práva na adopci. Přitom je zřejmé, že se do procesu posuzování srovnatelnosti mohou promítat nejen objektivní, ale i subjektivní prvky.

Problém přístupu manželů a registrovaných partnerů k sociálním dávkám řešil Soudní dvůr EU v případě Maruko (C-267/06). Německo odmítlo panu Marukovi vyplatit vdovecký důchod poté, co jeho registrovaný partner v roce 2005 zemřel. Příslušné německé orgány před

soudem uvedly, že sociální dávka byla určena pouze pozůstalým manželům, nikoli registrovaným partnerům. Pan Maruko oproti tomu argumentoval, že se registrovaní partneři a manželé nacházejí z právního hlediska ve srovnatelném postavení. Ve svém rozsudku z roku 2008 dal Soudní dvůr EU za pravdu žalobci, protože v německém právu byl sociální status registrovaných partnerů postupně přibližován statusu manželů, zejména pokud jde o vyživovací povinnosti.

Tento případ a spousta jemu podobných případů ukazují, že právní věda vychází z koncepce relativní rovnosti, nikoli rovnosti absolutní. Ve vztahu k rozsahu práv a povinností nepřipouští pojetí absolutní rovnosti žádné rozdíly mezi jednotlivými členy lidské společnosti, resp. mezi různými společenskými skupinami. Relativní rovnost připouští určité rozdíly a rozdílné zacházení mezi lidmi či skupinami, které ale musí být legitimováno ve vztahu k určitému hodnotovému rámci.

Odlíšné zacházení lze ospravedlnit zejména odkazem na výkonnost nebo na potřebu ochrany. Praktické posouzení toho, co znamená větší či menší ochranu, je však složité. Stanovení vhodné odměny pro různé výkony a správné zohlednění konkrétní míry potřebnosti znamená velkou výzvu pro sociální politiku. Jako příklad lze uvést problém zajištění rovného přístupu všech k systému vzdělání. Pokud má přístup být nezávislý na tržních mechanismech a na finančních možnostech jednotlivce, je nutný systém rovného vzdělání financovat pomocí daní a poplatků. Ještě složitější je řešení rovnosti v situaci, kdy rovně vzdělaní a stejně kvalifikovaní jednotlivci mají na trhu práce odlišné postavení kvůli svému sociálnímu či etnickému původu. Jakékoli opatření sociálního inženýrství, které se snaží faktické rozdíly vyrovnat prostřednictvím různých výhod pro potřebné, se dostává automaticky do napětí mezi rovností a svobodou.

FILOZOFICKÉ KOŘENY ANTIDISKRIMINAČNÍHO PRÁVA

Uchopení rovnosti je jedním z leitmotivů evropského myšlení. Standardní učebnice filozofie proto obsahují pojednání o definici rovnosti ve starověkém učení Platona a Aristotela. Úvahy starořeckých filozofů o distributivní rovnosti a dalších formách rovnosti byly úzce spojovány s pojetím spravedlnosti. Idea rovnosti se promítá také například do koncepce společenské smlouvy podle Thomase Hobbesa a Jeana-Jacquesa Rousseaua. Oba myslitelé považovali lidi v jakémsi přírodním stavu za rovné a přispěli výrazně k dalšímu vývoji doktríny přirozeného práva.

Teorie přirozeného práva je také považována za ideový základ Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948 a řady navazujících lidskoprávních do-

kumentů na mezinárodní úrovni. Odborná literatura vyzdvihuje zejména vliv Johna Locka a Immanuela Kanta na formulování lidskoprávních principů. Základní práva, svoboda a rovnost, se ve světle ochrany lidských práv jeví jako práva vrozená a společná všem lidem.

Filozofický a přirozenoprávní základ rovnosti velmi zřetelně shrnul Výbor OSN pro lidská práva ve svém obecném komentáři k zákazu diskriminace z roku 1989: „Zákaz diskriminace, spolu s rovností před zákonem a rovnou ochranou práva bez diskriminace, představuje základní a obecný princip ochrany lidských práv.“ Tímto konstatováním by mohlo pojednání o koncepci rovnosti a rovných příležitostí skončit. Současné antidiskriminační právo znamená ovšem výrazný posun od začátků mezinárodní a evropské ochra-

ny lidských práv. Ve směrnicích EU a v rozhodnutích Soudního dvora EU se zrcadlí nový přístup k otázce rovných příležitostí, který změnil rovnováhu principu rovnosti a svobody např. tím, že citelně zasáhl do oblasti soukromého práva. Je tedy na místě zkoumat teoretické základy této nové koncepce. Jde především o feministickou teorii a ekonomickou teorii práva, které mají na současnou podobu antidiskriminačního práva zásadní vliv.

ROVNOST Z POHLEDU FEMINISTICKÉ TEORIE

Na začátku feministické teorie stojí zásadní dilema. Na jedné straně feministická teorie vycházela z toho, že ženy mají mít stejná práva jako muži, protože mezi ženami a muži není právně relevantní rozdíl. Na druhé straně stál argument, že se ženy liší od mužů

v některých podstatných aspektech a že právě z tohoto důvodu mají být zvýhodňovány pomocí specifického zacházení. V konfrontaci s tímto dilematem získala feministická právní teorie poměrně komplexní podobu. Na tomto místě chceme nastínit pouze několik základních směrů uvažování.

Jeden směr feministické teorie v návaznosti na učení francouzské filozofky Simone de Beauvoirové sází na jakousi radikální rovnost, neboť odmítá relevanci případných biologických rozdílů mezi ženami a muži, resp. označuje tyto rozdíly za sociální konstrukt. Vzhledem k tomu, že pouhý sociální konstrukt nemůže legitimovat odlišné zacházení, požaduje tento směr konsekventně rovná práva a rovné zacházení mužů a žen. Problém tohoto modelu se ukazuje např. při řešení právní ochrany těhotných zaměstnanek. Podle radikální teorie jsou zvláštní pracovněprávní normy na jejich ochranu nepřijatelné a přístup těhotných žen k sociálněprávní podpoře by se tedy musel zakládat na kvalifikaci těhotenství jako nemoci.

Druhý směr naopak připouští relevanci biologických rozdílů mezi ženami a muži a odvozuje z nich specifická práva žen. Rovné zacházení v tomto smyslu znamená zvláštní zacházení, které má rozdíly mezi pohlavími zohlednit. Myšlenka absolutní rovnosti pohlaví je takto nahrazena koncepcí rovnocennosti. Nevýhoda této teorie spočívá v tom, že odkaz na rozdílné schopnosti a potřeby žen může být lehce zneužíván pro odůvodnění diskriminačního jednání. Společnost tak může být utvrzována ve stereotypch a předsudcích.

Současná koncepce antidiskriminačního práva byla ovlivněna i právní teorií americké feministky Catharine MacKinnonové, jež spor o rovnosti či rovnocennosti obešla tím, že posuzovala sociální vztahy z pohledu dominance (ang. *dominance feminism*). Cílem tohoto směru se stal boj proti všem

strukturám skutečné či údajné mužské dominance.

Zdá se, že vývoj feministických teorií může nakonec vyústit do určité syntézy, která vyžaduje zohlednění konkrétních okolností případu. Postulát radikální rovnosti přichází v úvahu tam, kde biologické rozdíly nehrají relevantní roli (např. v oblasti volebního práva). V jiných souvislostech, např. s ohledem na mateřství, bude na místě úvaha o zvláštním režimu zacházení. V případech, ve kterých jako překážka pro rovné příležitosti působí tradiční pojetí role pohlaví, má podle fe-

ZÁKLADNÍ PRÁVA, SVOBODA A ROVNOST,

se ve světle ochrany lidských práv jeví jako práva vrozená a společná všem lidem.

ministické teorie právní úprava zajistit rovné příležitosti. Jeden z problémů spočívá v tom, že takový přístup nevyplňuje a někdy dokonce přímo žádá znevýhodňování dominantní skupiny.

Pohled na současnou právní úpravu ukazuje komplexní pohled. Jako příklad může sloužit směrnice 2006/54/ES o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání, která výslovně zmiňuje rodinný život zaměstnanců jako specifický problém. Rodinný a pracovní život mají být sladovány pomocí pružných úprav pracovní doby, vhodné úpravy rodičovské dovolené pro každého z rodičů a zřizování dostupných a cenově přístupných zařízení péče o děti. Otázku rodičovské dovolené upravuje směrnice 96/34/ES (kte- rá byla nahrazena směrnicí 2010/18/ES),

na specifické postavení těhotných zaměstnankyň, zaměstnankyň krátce po porodu a kojících zaměstnankyň pamatuje směrnice 92/85/EHS. Feministická koncepce rovných příležitostí spojuje koncepci rovnosti s doktrínou tzv. pozitivních vyrovnávacích opatření, která se v různé míře uplatňují po celé Evropě. Podpora pro afirmativní akci je vyjádřena např. v ustanovení § 7 odst. 2 českého antidiskriminačního zákona, podle něhož se za zakázanou diskriminaci nepovažují opatření, jejichž cílem je předejít nebo vyrovnat nevýhody vyplývající z příslušnosti osoby k určité skupině osob (tzn. např. ženám, etnickým skupinám, sexuálním menšinám, osobám se zdravotním postižením atd.) a zajistit takové skupině rovné zacházení a rovné příležitosti.

ROVNOST Z POHLEDU EKONOMICKÉ TEORIE

Ekonomická teorie práva posuzuje dopad právních norem z pohledu efektivnosti. V návaznosti na základy mikroekonomie chce ekonomická teorie práva dosáhnout zvýšení ekonomické efektivnosti pomocí správné alokace zdrojů a maximalizace celospolečenského blaha. Ekonomická teorie práva se vztahuje především na jednání účastníků trhu a analyzuje otázku, jak konkrétní právní normy ovlivňují jejich rozhodnutí. Dopad antidiskriminačního práva na subjekty trhu je jistě velmi vděčným předmětem analýzy.

Ekonomický pohled na právo je často založen na modelu *homo oeconomicus*. Vzhledem k tomu, že *homo oeconomicus* svým jednáním sleduje maximalizaci očekávaného užítku, představuje právo z hlediska této teorie spíše překážku, neboť dodržování právních norem se promítá do matematického modelu především jako dodatečné náklady.

Co se týče dopadu ekonomické teorie na současné chápání rovnosti, je třeba připomenout, že celé antidiskriminační právo EU, které je dnes referenčním rámcem národních úprav, by-

ZÁKLADNÍM PRINCIPEM SPOLEČNÉHO TRHU

se stal zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti ve vztahu k volnému pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu.

lo od začátku ve stínu ekonomických úvah. Po jeho založení v roce 1957 byly pravomoci Evropského hospodářského společenství omezeny na oblast hospodářské integrace. Zákaz diskriminace se proto objevil v zakládacích smlouvách pouze na dvou místech.

Základním principem společného trhu se stal zákaz diskriminace na zá-

kladě státní příslušnosti ve vztahu k volnému pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. Vedle toho stanovila Smlouva o Evropském hospodářském společenství princip stejné odměny za stejnou práci mužů a žen. Jinými slovy, právo EHS a EU nevycházelo z obecného postulátu rovnosti, ale upravilo pouze zákaz diskriminace určitých skupin (občané jiných členských států, muži a ženy) v některých tržních a ekonomických souvislostech. V roce 1975 byla přijata první antidiskriminační směrnice (75/117/EHS), která se týkala realizace zásady stejné odměny pro muže a ženy v členských státech. Komunitární orgány v ní výslovně zdůraznily, že tato zásada je nedílnou součástí vytvoření a fungování společného trhu.

Až Amsterodamská smlouva, která vstoupila v platnost v roce 1999, rozšířila působnost EU v rámci antidiskrimi-

načního práva. Bylo zavedeno nové ustanovení (nyní čl. 19 Smlouvy o fungování EU), které zmocňovalo orgány EU k přijetí vhodných opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Brzy po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost byly přijaty dvě stěžejní antidiskriminační směrnice, a to směrnice 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, a směrnice 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Co se týče sledovaných cílů, odkazují preambule obou těchto směrnic na ekonomické cíle např. v souvislosti s dosažením vysoké úrovně zaměstnanosti.

V roce 2011 vydala Agentura EU pro základní práva společně s Evropským soudem pro lidská práva *Příručku evropského antidiskriminačního práva*, v níž zdůraznila, že antidiskriminační směrnice slouží k tomu, aby jednotlivci mohli dosáhnout svého plného potenciálu na trhu práce. Autoři *Příručky evropského antidiskriminačního práva* praví, že všem jednotlivcům má být zajištěn rovný a spravedlivý přístup k příležitostem, které jsou ve společnosti k dispozici. Svým důrazem na rovné příležitosti koncepce EU připomíná příslovečnou rovnou startovní čáru pro různé skupiny a menšiny. Další otázky týkající se rozdělení zdrojů tím nejsou přímo dotčeny.

ZÁVĚREČNÉ ÚVAHY

Ekonomické preference, které se za koncepcí antidiskriminačního práva skrývají, mají konkrétní dopad na rodin-

Stanovení genderových kvót, které lze obecně považovat za přípustné pozitivní opatření, může vést k tomu, že pokud se o volné místo uchází žena ze zvýhodněné sociální skupiny a stejně kvalifikovaný muž ze znevýhodněné sociální skupiny, bude upřednostňována žena. Znevýhodněn bude ve stejné situaci také muž, který sám živí rodinu se třemi dětmi, oproti stejně kvalifikované ženě, která je bezdětná. Afirmativní akce ve prospěch etnických menšin může vést k tomu, že příslušnice etnické většiny se třemi dětmi, která navíc pochází ze sociálně slabší skupiny, bude znevýhodněna ve srovnání s bezdětnou ženou, která je dobře integrovanou příslušnicí etnické menšiny. Ekonomické či feministické cíle antidiskriminační politiky se tedy dotýkají nejen postavení jednotlivců, ale i rodinné politiky a situace konkrétních rodin.

Zdá se, že některé antidiskriminační normy vycházejí z premisy, že tradiční model rodiny s mužem v roli živitele a ženou v roli pečovatelky je škodlivý a brání dotčeným ženám v seberealizaci. Tento feministický pohled může doplnit ekonomický argument o tom, že pracovnímu trhu a národnímu hospodářství uniká velký potenciál, dokud ženy pečují doma o děti.

Není cílem tohoto příspěvku polemizovat s argumenty feministek a ekonomů. Je však důležité upozornit na to, že zásada rovných příležitostí implementovaná do předpisů antidiskriminačního práva je nástrojem k prosazování určitých politických a společenských preferencí. Tyto preference je přitom třeba odkrýt, aby mohla být nastolena otázka, nakolik jsou legitimní. Z pohledu základních lidských práv je třeba dbát na to, aby koncepce rovných příležitostí nevybočila z rovnováhy rovnosti a svobody, neboť negace nezbytného jádra svobody v rozhodování nejen o ekonomických otázkách, ale také o modelu rodiny má zpravidla negativní dopad na jednotlivce i na společnost jako celek.

STANOVENÍ GENDEROVÝCH KVÓT,

které lze obecně považovat za přípustné pozitivní opatření, může vést k tomu, že pokud se o volné místo uchází žena ze zvýhodněné sociální skupiny a stejně kvalifikovaný muž ze znevýhodněné sociální skupiny, bude upřednostňována žena. Znevýhodněn bude ve stejné situaci také muž, který sám živí rodinu se třemi dětmi, oproti stejně kvalifikované ženě, která je bezdětná.

ný život. Vzhledem k tomu, že současné antidiskriminační směrnice EU zakazují diskriminaci v oblasti zaměstnání pouze ve vztahu k přesně vyjmenovaným důvodům (pohlaví, rasa a etnický původ, náboženské vyznání nebo víra, zdravotní postižení, věk nebo sexuální orientace), není zohledněn např. sociální původ osoby.

Vítězství rozumu nad city aneb **Číst Masaryka**

Bez větší pozornosti vyšla koncem léta publikace historika a prvního československého velvyslance v Izraeli Miloše Pojara T. G. Masaryk a židovství. Celoživotní Pojarův zájem vetknutý do názvu knihy dokončil a vydal jeho syn Tomáš (stávající prorektor vysoké školy CEVRO Institut), který sloužil ve stejné pozici v Izraeli o několik let později.

JIRÍ Š. CIESLAR | Autor je člen katedry politologie a mezinárodních vztahů vysoké školy CEVRO Institut

Exkluzivní vztah mezi malou středoevropskou zemí a regionální velmocí Blízkého východu, který od počátku existence státu Izrael, byť s třicetiletou pauzou v období komunismu, trvá dodnes, je nesen prací a odkazem prvního československého prezidenta. Pojarova studie Masarykova poměru k Židům a sionismu nabízí téměř chronologický rozbor Masarykova zrání v této otázce, byť asi nepřináší žádná objevená a neznámá fakta. Začíná v Masarykově dětství, ovlivněném lidovým antisemitismem („vlastní matka mě udržovala v krevní pověře“), o kterém se Masaryk vždy zmiňoval a který postupně překonával studiem, cestováním a kontakty s Židy.

Již ve Vídni ve známém spise *Sebevražda* pro sebe formuluje předpoklad moderní vzdělanosti, tedy nejen znalost řecké a římské kultury, ale i kultury židovsko-východní, neboť Řekové nám dali umění, filozofii, vědu a politiku, Židé pak teologii a náboženství. A judaismus se stal základem, ze kterého vzešlo křesťanství. Masaryk publikuje řadu studií na téma vlivu Židů na dějiny civilizace, často ve srovnání s křesťanstvím. Postava Ježíše se pro Masaryka stává vzorem a ideálem jeho mravního imperativu: „Ježíš byl člověkem, nábožensky obzvláště vynikajícím, největším prorokem. Liší se ale od starozákonních proroků, kteří jsou rozčilení, kdežto Ježíš je charakter vnitřně klidný, s tichou jis-

POJAROVA STUDIE MASARYKOVA POMĚRU K ŽIDŮM

a sionismu nabízí téměř chronologický rozbor Masarykova zrání.

totou, a opravdové ztělesnění lásky.“ A postupně dochází ke svému pojetí demokracie, které především spočívá na mravnosti; ne na církevním učení, ne na teologii ani na náboženství. A pokud člověk přijme Ježíše, nemůže být antisemita – jedno, nebo druhé, křesťan, nebo antisemita.

S takovou „zkratkou“ svého postoje je Masaryk vtažen roku 1899 do bojů kolem tzv. Hilsnerovy aféry, které Pojar věnuje ve své knize podstatnou pozornost. I v rámci této aféry a Masaryko-

vých sdělení dominuje, že Masarykovi nešlo primárně o obhajobu Židů, ale o principiální postoj, neboť krevní pověra do světa mravnosti nepatří: „I když ten Hilsner je tulákem, vždy zůstává člověkem nevinně pronásledovaným. Započal-li jsem svou práci v této aféře, ne učinil jsem tak z filosemitismu, nýbrž z procítění lidskosti, ale také proto, že hanba rituální pověry padá na český národ. Neboť kdyby se po dlouhá staletí udržela mezi českým národem vrstva lidí, která by používala lidské krve při

svých rituálních obřadech, pak by to svědčilo o malé kulturnosti národa českého, že po celá ta dlouhá staletí nedovedl povznést tuto temnou vrstvu k pravé lidskosti.“

Přestože Masaryk byl nucen čelit štvavé mediální kampani a byl označován za „zrádce národa“, vyšel z celého boje nakonec vítězně; v očích mezinárodní veřejnosti se stal obhájcem Židů a získal si respekt na mezinárodní scéně, což za války mohl zúročit při snaze o československou samostatnost. Při

PŘESTOŽE MASARYK BYL NUCEN ČELIT ŠTVAVÉ MEDIÁLNÍ KAMPANI

a byl označován za „zrádce národa“, vyšel z celého boje nakonec vítězně.

poslední Masarykově návštěvě Spojených států v roce 1918 mu k vytouženému cíli – uznání nezávislosti Československé republiky Spojenými státy napomohli významní Židé a sionisté: člen Nejvyššího soudu L. D. Brandejs, čestný prezident Světové sionistické organizace a přítel Woodrowa Wilsona J. W. Mack či první prezident Amerického židovského kongresu N. Sokolov. Sám Masaryk k tomu později napsal: „Jako všude, také v Americe mě podporovali Židé. A právě v Americe hilsneriáda se mi teď, abych tak řekl, vyplatila.“

Pojarova kniha o Masarykovi a jeho vztahu k židovství může být cenným úvodem k samotnému Masarykovu dílu. I v dnešní turbulentní době jsou odvaha stát si za svým názorem, ovšem podloženým hlubokým studiem, víra v rozum a zároveň láska k bližnímu cenným, ale o to málo praktikovaným postojem.

Study in English, Live in Prague!

**Philosophy,
Politics,
Economics
(PPE)**

prof. Michael Munger

Nový magisterský program světového formátu v Praze. Výuka v angličtině. Přednášející z ČR i předních univerzit USA a Evropy.

- **prof. Michael Munger**, ředitel PPE programu na Duke University (USA) předseda Mezinárodní akademické rady PPE programu na CEVRO Institutu
- **prof. Peter Boettke**, ředitel „F.A. Hayek Program for Advanced Study in Philosophy, Politics, and Economics“, George Mason University (USA)
- **prof. Josef Šíma**, profesor ekonomie, rektor VŠ CEVRO Institut (ČR)
- **prof. David Schmitz**, ředitel Freedom Center na University of Arizona (USA)
- **prof. Boudewijn Bouckaert**, bývalý děkan Právnické fakulty na Univerzitě v Gentu (Belgie)